

Mottagare
Regionstyrelsen

Remiss: Föreskrifter och skötselplan för Bästeträsks nationalpark

Förslag till beslut

- Regionstyrelsen beslutar att till Naturvårdsverket inlämna upprättat förslag till yttrande.

Sammanfattning

Naturvårdsverkets andra remiss kring det formella inrättandet av nationalparken gäller förslaget till föreskrifter och skötselplan; två centrala dokument i all förvaltning av skyddade områden. Föreskrifter kan bland annat reglera sådant som normalt är tillåtet enligt allemansrätten. Samtidigt får föreskrifterna inte vara mer ingripande än vad som är motiverat av skyddsbehovet. Skötselplanen ska beskriva den skötsel som krävs för att nå målen för de prioriterade naturvärdena och upplevelsevärdena.

Förslaget till föreskrifter och skötselplan har förankrats i den myndighetsgemensamma arbetsgrupp kring nationalparksbildandet där Region Gotland ingår. Naturvårdsverket och Länsstyrelsen på Gotland har under framtagandet också diskuterat detaljer i föreskrifterna med många olika intressegrupper, exempelvis rättighetsinnehavare av olika slag.

Regionstyrelseförvaltningen har upprättat ett förslag till yttrande som utgår från att beskriva eventuella konsekvenser från tre perspektiv:

- allmänhetens tillgång till det område som kommer bli nationalpark och vad som kommer vara tillåtet respektive inte tillåtet jämfört med idag,
- Region Gotlands rättighet att med stöd av vattendom använda Bästeträsk som råvattentäkt för den allmänna vattenförsörjningen samt
- huruvida Region Gotlands övriga verksamheter exempelvis vägunderhåll, kollektivtrafik, badplatser, offentliga toaletter med mera påverkas.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer sammanfattningsvis att föreskrifterna ger goda förutsättningar för ett hållbart friluftsliv som tar hänsyn till känsliga områden inom nationalparken samtidigt som besök och naturturism främjas.

Ärendebeskrivning

I föreliggande remiss presenterar Naturvårdsverket förslag till föreskrifter och skötselplan för Bästeträsks nationalpark på norra Gotland. Remissen är den andra och sista som gäller det formella inrättandet av nationalparken. Den första remissen i mars 2024 gällde själva förslaget till nationalpark med en beskrivning av natur- och kulturvärden, förslag till namn och avgränsning, hur parken är tänkt att tillgängliggöras med mera. Region Gotland besvarade denna i juni 2024 (RS § 222).

Föreskrifter och skötselplan är centrala dokument i all förvaltning av skyddade områden. För en nationalpark får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddela föreskrifter om vård och förvaltning och om inskränkningar i rätten att använda mark eller vatten (miljöbalken 7 kap. 3 §). Regeringen, som delegerat detta till Naturvårdsverket, får även meddela föreskrifter om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt i ett skyddat område. Dessa så kallade ordningsföreskrifter kan bland annat reglera sådant som normalt är tillåtet enligt allemansrätten. Föreskrifter om skyddade områden får samtidigt inte vara mer ingripande än vad som är motiverat av skyddsbehovet (miljöbalken 7 kap. 30 §).

Det sistnämnda är en viktig princip. Föreskrifterna syftar till att reglera de företeelser som hotar bevarande- och upplevelsevärdena. Övriga företeelser ska vara tillåtna, givetvis inom ramen för vanlig lagstiftning. Man kan uttrycka det som att i grunden gäller allemansrätten i en nationalpark, men för att tillgodose syftet med nationalparken har vissa begränsningar av allemansrätten införts genom föreskrifterna.

I skötselplanen beskrivs översiktligt den skötsel som bedöms kunna bidra till att målen för de prioriterade naturvärdena och upplevelsevärdena, och därmed nationalparkens syfte, uppnås.

En stor del av den blivande nationalparken är för närvarande naturreservat, vart och ett med befintliga föreskrifter och skötselplaner. Naturreservatsskyddet, liksom befintliga föreskrifter och skötselplaner, kommer upphävas på de områden som blir nationalpark och kvarstå för de delar som av olika skäl kommer ligga utanför nationalparken och förbli naturreservat. Stora delar av området är redan idag också Natura 2000 enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Geografiskt berör nationalparken två vattenskyddsområden; de för Hau träsk och Bästeträsk. Regelverket kring vattenskyddsområdena påverkas inte av nationalparkens föreskrifter och skötselplan.

Under arbetet med att ta fram föreskrifter och skötselplan har Naturvårdsverket och Länsstyrelsen på Gotland träffat många olika intressegrupper, exempelvis rättighetsinnehavare. Jakt och fiske brukar vara de rättigheter som det finns mest synpunkter kring, både från dem som vill fortsätta kunna utnyttja sina rättigheter och från dem som exempelvis vill se en fridlysning av allt vilt i nationalparken. Naturvårdsverket föreslår att jakt ska vara tillåten i nationalparken, förutom under två månader på sommaren (med

vissa ytterligare begränsningar i ett delområde). Remissen innehåller ett längre resonemang kring jakt- och fiskefrågor.

Efter denna remiss kommer Naturvårdsverket sammanställa de synpunkter som kommit in och, när så är befogat, justera föreskrifter och skötselplan. Därefter gör Naturvårdsverket en hemställan till regeringen om att bilda nationalparken. Först när regeringen tagit beslutet, fastställer Naturvårdsverket föreskrifter och skötselplan för nationalparken. Efter det återstår regeringens proposition till riksdagen om att bilda nationalparken. Invigningen är planerad till våren/sommaren 2026.

Remissen inkom Region Gotland 7 februari 2025 och expedierades samma dag till miljö- och byggnämnden och tekniska nämnden med svarsdag 1 april. Samma dag, 7 februari, fick även Tekniska nämnden – i egenskap av rättighetsinnehavare av vattendomen för Bästeträsk – ett föreläggande av Naturvårdsverket att svara på remissen. Tekniska nämnden avser att svara efter sitt sammanträde 16 april. Detta svar kommer även tillsänds regionstyrelsen som svar på internremissen. En arbetsversion av svaret har beaktats i det upprättade förslaget till yttrande.

Miljö- och byggnämnden har inte besvarat internremissen, men synpunkter har inkommit via ett tjänsteyttrande från samhällsbyggnadsförvaltningen.

Region Gotland har fått förlängd svarstid till 23 maj.

Bedömning

När det gäller föreskrifter och skötselplan till den blivande nationalparken har Region Gotland tre centrala, allmänna intressen att bevaka.

Det första är hur allmänhetens tillgång till det område som kommer bli nationalpark och vad som kommer vara tillåtet respektive inte tillåtet jämfört med idag. Som redan nämnts är stora delar av området idag skyddade som naturreservat och/eller Natura 2000.

Naturvårdsverket har tillsammans med de i nationalparksprojektet ingående myndigheterna, bland annat Region Gotland, strävat efter nationalparksföreskrifter ska vara väl avvägda och enbart reglera sådant som verkligen behöver regleras för att uppnå syftet med nationalparken. Föreskrifterna bedöms ge goda förutsättningar för ett hållbart friluftsliv som tar hänsyn till känsliga områden inom nationalparken samtidigt som besök och naturturism främjas.

Denna strävan har bland annat medfört att vissa aktiviteter som ofta är förbjudna i andra nationalparker föreslås vara tillåtna. Detta gäller till exempel att

- plocka icke fridlysta örtartade kärlväxter (till exempel blommor),
- fiska för husbehov i sjöar och vattendrag (för de som har fiskerätt, dvs. samma förhållanden som idag).
- tälta i nästan hela nationalparken,
- cykla och rida i hela nationalparken, och

- under en stor del av året göra upp eld med medhavd eller tillhandahållen ved i nästan hela nationalparken.

Hundar är tillåtna i så gott som alla svenska nationalparker, dock med koppeltvång året runt och med ytterligare restriktioner där det bedrivs renskötsel. Bästeträsk kommer ha relativt fria regler kring hundar, med koppeltvång enbart under perioden 1 mars-20 augusti. Nyttjandet av jakthundar kommer ha speciella regler.

När det gäller mer specialiserade fritidssysselsättningar, som många men inte alla ägnar sig åt, som exempelvis jakt, fiske, stigcykling, ridning, orientering, vattensporter, camping, drönarflygning med mera konstaterar regionstyrelseförvaltningen att Naturvårdsverket även där i möjligaste mån försökt tillmötesgå så många intressen som möjligt och hela tiden vägt dessa mot hur natur- och upplevelsevärdena kan påverkas.

Ett av många exempel: Så länge man följer terrängkörningslagen kommer det även fortsättningsvis vara tillåtet att övernatta i husbilar och husvagnar i nationalparken, men det införs en gräns på två dygn på samma plats för att undvika risken att områden upplevs privatiserade och på så sätt påverkar upplevelsevärdena negativt för andra. Samma tvådygnsregel gäller för övrigt även camping med tält, med möjlighet för länsstyrelsen att ge längre tillstånd för lägerverksamhet och liknande. Två dygn är i paritet med den vanliga allemansrätten, där den vanligaste tolkningen är att mer än ”en eller ett par” dygns camping på en och samma plats alltid kräver markägarens tillstånd.

Som brukligt i svenska nationalparker innehåller föreskrifterna inget förbud mot att bedriva kommersiell verksamhet, till exempel att arrangera aktiviteter med betalande gäster. Större evenemang, exempelvis tävlingar i olika former, kommer vara tillståndspliktigt först när antalet deltagare överstiger 100.

Det andra allmänna intresset som Region Gotland förvaltar är rätten att genom vattendom använda Bästeträsk som råvattentäkt för den allmänna vattenförsörjningen. Teknikförvaltningen konstaterar i sin tjänsteskrivelse att nationalparkens föreskrifter kommer innehålla generella undantag för underhåll, reglering med flera aktiviteter kopplade till detta vattenuttag. Nationalparkens föreskrifter förväntas därför inte innebära några negativa konsekvenser för Regionens nuvarande vattenuttag.

Region Gotland har aviserat ett förväntat ökat dricksvattenbehov i framtiden, vilket kan medföra behov av en ny vattendom som skulle medge ett ökat vattenuttag från Bästeträsk. Föreskrifterna är därför så konstruerade att det generella undantaget för Region Gotland att dämna, reglera och leda bort vatten i Bästeträsk kommer vara i enlighet med *gällande* vattendom och inte i enlighet med *vid tidpunkten för beslutet om nationalparksföreskrifter gällande* vattendom. Det är en mycket viktig skillnad som ger Region Gotland flexibilitet inför framtiden.

Det tredje allmänna intresset som Region Gotland förvaltar är ansvaret för service i form av vägar (mestadels i samhällena), kollektivtrafik, badplatser och

offentliga toaletter. Inte heller på detta område ser tekniska nämnden att föreskrifterna och/eller skötselplan har någon inverkan på dessa verksamheter. Det finns för övrigt inga kommunala vägar, badplatser eller offentliga toaletter i nationalparksområdet.

När det gäller vägar innehåller föreskrifterna ett generellt undantag för underhåll av både vägbanor och de anordningar som hör till vägområdet. Kollektivtrafik passerar genom området men berörs inte av föreskrifterna och/eller skötselplan.

Samhällsbyggnadsförvaltningen tar i ett tjänsteyttrande upp en intressant fråga som ytterst handlar om vilken tyngd föreskrifterna har när det gäller potentiella målkonflikter mellan parkens natur- och upplevelsevärden och verksamheter utanför parken. Exemplet som tas är att inom nationalparken kommer man inte få anlägga master eller vindkraftverk, eftersom det bedöms påverka nationalparkens upplevelsevärden negativt. Eftersom sådana konstruktioner är höga och syns på långt håll kan de ge samma effekt på upplevelsevärdena om de uppförs utanför nationalparken.

Upplevelsevärden är naturligtvis subjektiva, så hur mycket man som besökare kommer störas visuellt och av ljud från konstruktioner och mänsklig aktivitet är individuellt.

Lagstiftningen är dock tydlig på denna punkt. Föreskrifter och skötselplan gäller bara inom parken. Utanför nationalparken prövas anmälnings- eller tillståndspliktiga verksamhet precis som vanligt enligt gängse rutiner och lagrum. En nationalpark har ingen buffert- eller skyddszon.

Som brukligt kommer föreskrifter och skötselplan följas upp löpande av Naturvårdsverket och ändras när behov uppstår.

Beslutsunderlag

Remiss Föreskrifter och skötselplan för planerad nationalpark på norra Gotland daterad 2025-02-07

Tjänsteskrivelse regionstyrelseförvaltningen daterad 2025-04-09

Tekniska nämnden § XX, 2025-04-16

Förslag till yttrande daterat 2025-05-22

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Tekniska nämnden
Miljö- och byggnämnden